

نقش زنان جوان فلسطینی در انتفاضه الاقصی

زهرا حبیبی^۱

چکیده

در این پژوهش به بررسی نقش زنان فلسطینی و جنبه‌های مختلف مشارکت آنان پرداخته می‌شود. همچنین بررسی تاریخ سرزمین فلسطین و چگونگی پیدایش انتفاضه اول و دوم و در نهایت میزان مشارکت زنان مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

روش پژوهش: این پژوهش در زمره تحقیقات توصیفی و اکتشافی است و از روش کمی (پیمایشی) برای دستیابی به نتایج استفاده می‌شود. ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه و مصاحبه است.

جامعه آماری این پژوهش سه اردوگاه یرموک، سبینه و سیده زینب در کشور سوریه است و با استفاده از جدول مورگان نمونه‌گیری صورت گرفته است.

نتیجه کلی: به نقش مؤثر این زنان در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و ایدئولوژیک پی برده و آنها را عواملی تأثیرگذار در تداوم انتفاضه الاقصی تا به امروز به شمار می‌آوریم. **کلیدواژه‌ها:** نقش، زن جوان فلسطینی، انتفاضه الاقصی، هویت فرهنگی، مشارکت، صهیونیسم.

۱. کارشناس ارشد مطالعات زنان

مقدمه

زنان تأثیرات مهمی بر روند حرکت جوامع و نزول یا صعود آنها دارند؛ آشنایی و مطالعه ابعاد زندگی آنان می‌تواند راهکارهایی مدون و کاربردی را در اختیار برنامه‌ریزان یک کشور قرار دهد. در مطالعات جامعه‌شناسانه در تاریخ ملل و اقوام و حتی در ادبیات اسطوره‌ای و باستانی ایران و سایر کشورهای دنیا، به نقش اساسی زنان در رقم خوردن وقایع مهم تاریخی برمی‌خوریم.

موضوع فلسطین امروزه و پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران نه تنها به مهمترین مسئله کشورهای اسلامی و منطقه تبدیل شده بلکه به عنوان یک مسئله بین‌المللی در سطح مردم و دولت‌های کشورهای مختلف جهان در آمده است. با توجه به نقش مؤثر زنان در روند حرکت جوامع و جنبش‌ها، در این پژوهش سعی بر این است تا با مطالعه زنان جوان فلسطینی، ابعاد و میزان مشارکت آنها در انتفاضه الاقصی در فلسطین بررسی شود.

هم اکنون بیش از صد سال از ظهور جنبش صهیونیسم و ۲۴ سال از آغاز اولین انتفاضه می‌گذرد. انتفاضه یکی از مهمترین رخدادها و پدیده‌ها در تاریخ معاصر خاورمیانه است و در این میان انتفاضه الاقصی از اهمیت فراوانی در روند مبارزه مردم فلسطین و برهم زدن نقشه‌ها و توطئه‌های دولت‌های استکباری و سازشکار جهانی و منطقه‌ای برخوردار است. با این همه، تاکنون پژوهشی با دید جامعه‌شناسانه و نه سیاسی، و به صورت میدانی در مورد نقش زنان در انتفاضه الاقصی صورت نگرفته است. گرچه مطالعه میدانی در اردوگاه‌های فلسطینی کاری دشوار بود، ولی ضرورت، حساسیت‌های سیاسی منطقه، بعد مسافت، حضور جریان‌های سیاسی و نظامی قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی و تفاوت زبانی و فرهنگی پژوهشگران و جامعه مورد مطالعه، این پژوهش را در نوع خود منحصر به فرد می‌کند.

بیان مسئله: شناخت ویژگی‌های زنان در مناطق مختلف دنیا با توجه به شرایط اقلیمی و تحولات منطقه و نوع پاسخگویی و تحرک زنان در مواجهه با مسائل مختلف در زندگی روزمره آنها، می‌تواند موضوع مناسبی برای مطالعه باشد.

مسئله فلسطین از مسائل مهم و مورد توجه دنیاست که در این پژوهش با مطالعه و بررسی ژرف و علمی، نقش زنان در این منطقه مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته است. علاوه بر این، با شناخت این نقش در یک جامعه می‌توان راهکارها و پنجره‌های جدیدی را از آینده همان جامعه ترسیم نمود. علت انتخاب زنان جوان به عنوان جامعه مورد

توانایی زنان فلسطینی در

مطالعه، بررسی نسل جدید مبارزان فلسطینی و آشنایی با انجام عملیات استشهادی طرز تفکر آنها نسبت به نسل پیش از آنهاست. این موضوع با قدرت تحرک بالا، اثرات مهم که جهان پیرامون این نسل حداقل از دیدگاه ظاهری عمیقی بر جامعه آسیایی بسیار متفاوت با گذشته برخوردار است، همچنین میزان و مغرب زمین گذاشت تأثیرگذاری آنها در روند انتفاضه الاقصی، می‌تواند در و برای صهیونیست‌ها برنامه‌ریزی‌ها و پیش‌بینی‌های آتی این جامعه و جوامع در روشن ساخت که نه تنها تعامل با آنها مورد استفاده قرار گیرد.

این نکته نه تنها در این کشور مسلمان، بلکه در سایر کشورهای نیز به چشم می‌خورد. با مطالعه نقش زنان در

جنگ جهانی دوم یا در جنگ ویتنام و نیز وجود عملیات انتحاری در سایر ملل از جمله ژاپن، روند تأثیرگذاری نقش زنان قبل و پس از جنبش‌ها و انقلاب‌ها به وضوح دیده می‌شود. همچنین پشتیبانی و مقاومت زنان در دوران دفاع مقدس در مقابل تهاجم ارتش بعث عراق و نوع رفتار آنها پس از جنگ، این تأثیر را به اثبات رسانده است.

با نگاهی به علل به وجود آمدن انواع جنگ‌ها و جنبش‌ها-دهقانی، هزاره‌ای، کارگری، آنارشویستی، جنبش سیاهان، جنبش‌های حقوق مدنی، جنبش‌های ضد جنگ، جنبش‌های زنان و محیط زیست- در اقصی نقاط دنیا و در دوران‌های مختلف تاریخ، با مجموعه‌ای از زنان مواجه می‌شویم که هر کدام از آنها دلایلی برای مقاومت و ایستادگی داشته‌اند؛ از جمله آنها می‌توان به مبارزه با اشغالگری و تجاوز به حریم جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی و غیره اشاره کرد. در این باره می‌توان به چند نمونه در منطقه مورد مطالعه در این پژوهش اشاره کرد:

۱. ضرب و جرح زنان و کودکان، حمله به مساجد و نمازگزاران، کشتن جوانان محصل و دانش‌آموزان، همچنین قرار دادن زنان و دختران زندانی در بدترین شرایط و شکنجه‌های روحی و جسمی در زندان‌ها که به همه آنها در گزارش‌های کمیته جهانی صلیب سرخ به صراحت اشاره شده است.

۲. توجه به این مطلب که تقریباً نیمی از کشته‌شدگان در انتفاضه زنان و کودکان هستند.

۳. پرتاب گاز اشک‌آور به داخل بازداشتگاه‌ها که در زندان جنین و عسقلان رخ داد.

۴. تخریب منازل مسکونی.

۵. افزایش سقط جنین بر اثر خشونت.

۶. لغو شناسنامه فلسطینی مردم فلسطین.

۷. اخراج کارمندان ادارات و استادان و دانشجویان فلسطینی و جلوگیری از اشتغال افراد فلسطینی تبار.

۸. تخریب مزارع، تخریب زمین‌های کشاورزی، نابودی ادوات کشاورزی، تخریب چاه‌های آب، از بین بردن کندوهای عسل، جلوگیری از کار و فعالیت کارگران در مزارع و مراتع.

۹. محاصره اقتصادی و ایجاد دیوار حائل.

همچنین در بررسی منطقه خاورمیانه، نمونه‌های وسیع دیگری از جنبش‌های اجتماعی در مقاطع مختلف دیده شده است که وضعیت فعلی زنان این منطقه را می‌توان معلول آنها دانست.

با عنایت به این نکته که این پژوهش به بررسی مطالعه نقش زنان جوان فلسطینی و ابعاد مشارکت آنها در انتفاضه الاقصی می‌پردازد، لذا در این تحقیق از روش توصیفی و اکتشافی برای پی بردن به نقش زنان جوان فلسطینی در انتفاضه الاقصی پرداخته می‌شود.

برای جمع‌آوری اطلاعات درباره متغیرهای جامعه‌شناختی (فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و مذهبی)، به تاریخ کشور فلسطین رجوع کرده و از طریق مصاحبه با برخی از زنان جوان فلسطینی (به صورت حضوری و اینترنتی) و همچنین مشاهده مشارکتی در اردوگاه‌های مردم فلسطین و پرسشنامه اطلاعات لازم را به دست آوردیم.

ضرورت و هدف کلی از طرح موضوع

درباره اهمیت موضوع مورد بررسی به چند شاخص اشاره می‌شود:

۱. جامعه فلسطین و خصوصاً زنان فلسطینی تا به امروز در اکثریت پژوهش‌ها با توجه به جنبه‌های سیاسی و مسائل مربوط به آن سنجیده شده‌اند؛ حال آنکه بررسی جامعه‌شناسانه زندگی و شرایط اجتماعی و بستر جامعه و مردم فلسطین و به خصوص زنانی که در این بستر رشد کرده‌اند، موضوعی حائز اهمیت است.

۲. به دلیل سیاسی بودن موضوع فلسطین و با توجه به شعارهای فراوان در رسانه‌های دنیا مبنی بر مبارزه علیه تروریسم و خشونت، و همچنین با توجه به اینکه در فلسطین ما شاهد کشته شدن تعداد زیادی زن و کودک و بی‌تفاوتی در جامعه جهانی هستیم، لذا مطالعه تخصصی از منظر جامعه‌شناسی بر روی زنان این سرزمین و بررسی نقش

زن فلسطینی با استحکام آنها در ابعاد اجتماعی، از اهمیت زیادی برخوردار است. بخشیدن به سنگر خانواده و تربیت فرزندان مبارز و جنگجو فلسطینی (۴۰-۲۰ سال) در انتفاضه الاقصی است. اهداف اختصاصی: گام‌هایی برای پی بردن به نقش: الف. فرهنگی زنان در انتفاضه الاقصی؛ ب. تعلیم و تربیتی زنان در انتفاضه الاقصی؛ ج. اجتماعی زنان در انتفاضه الاقصی؛ د. اقتصادی زنان در انتفاضه الاقصی؛ هـ. آموزشی زنان در انتفاضه الاقصی؛ ط. سیاسی زنان در انتفاضه الاقصی؛ و. نظامی زنان در انتفاضه الاقصی.

انتفاضه الاقصی

دست رفتن اعضای آن از هم

به دور دوم انتفاضه فلسطین، انتفاضه الاقصی گسسته می‌شد می‌گویند. این قیام، پس از مذاکرات صلح اعراب و

اسرائیل و تشکیل حکومت خودگردان فلسطین در غزه و اریحا به ریاست یاسر عرفات، میان صهیونیست‌ها و فلسطینیان آغاز شد و ادامه یافت. عوامل، ریشه‌ها و زمینه‌های اصلی به وجود آمدن این انتفاضه به شرح زیر است:

الف. پیروزی حزب‌الله (مقاومت اسلامی) در جنوب لبنان؛ ب. شکست مذاکرات کمپ دیوید دوم؛ ج. به تعویق افتادن اعلام کشور مستقل فلسطین؛ د. شدت بخشیدن به سیاست‌های تبعیض آمیز و سرکوبگرانه از سوی اسرائیل؛ هـ دیدار شارون از مسجد الاقصی.

بررسی نقش زنان و دختران جوان فلسطینی

در بررسی و تشریح کارکرد و عملکرد زنان در پیشبرد انقلاب فلسطین و انتفاضه، نقش این زنان را در دو بعد می‌توان بررسی کرد:

۱. نقش مستقیم زنان: که زنان در این نقش، بی‌واسطه و راستاً اقدام به انجام فعالیت در جهت پیشبرد اهداف خود دارند.

۲. نقش غیر مستقیم و مؤثر زنان: زنان در نقش غیر مستقیم، خود عاملی برای تداوم و محافظت از انتفاضه هستند. تنظیم مصارف خانگی تنها موضوع مورد توجه زنان نبوده است؛ همسران قبل از انتفاضه در اراضی سال ۱۹۴۸ کار می‌کردند و با توجه به این

مشارکت اجتماعی زنان

در انتفاضه باعث شد تا زنان و دختران و حتی پیرزنان با سردادن شعار به کمک جوانان بشتابند؛ این مشارکت همین طور روی شخصیت فردی این زنان تأثیر گذاشته و آنان را به اشخاصی صبور و قوی در جامعه تبدیل کرده است.

در انتفاضه الاقصی هم زن فلسطینی هیچ یک از توانایی‌های قبلی خود را از دست نداده بلکه خود را با ساختارهای جدیدتر و دقیق‌تر هماهنگ کرده است.

همچنین به تشکیل چند سازمان اختصاصی زنان قبل از انتفاضه می‌توان اشاره کرد که بعد از انتفاضه برای اعلام همبستگی برای هر یک از اسرا یک پلور پشمی ارسال کرده و علاوه بر آن طرح‌های تولیدی زیر نظر اتحادیه مذکور شکل گرفته و انجام می‌شود که این طرح‌ها شامل: تولید غذای بهداشتی برای کودکان، کارخانه بیسکویت‌سازی، کارگاه خیاطی، کارگاه مسگری و کارخانه تولید ماست و پنیر است.

نکته قابل توجه این است که اکثر صنایعی که زنان در انتفاضه به آن روی آورده‌اند، حول محور اقتصاد خانگی تمرکز دارد و کاملاً ابتدایی است (خصوصاً در انتفاضه اول)؛ این زنان با شیوه‌های ابتدایی، زیتون را با دست‌های خود می‌کوبند و عصاره آن را می‌گیرند. همچنین زنان با ایجاد تعاونی‌ها که شامل ۲۰ تا ۲۹ عضو بود تهیه مواد اولیه کشاورزی و صنایع خانگی و تأمین و توزیع غذا را به هنگام محاصره بر عهده داشتند و کمک‌های مالی و جنسی دیگر نقاط را با عبور از راه‌های صعب‌العبور، در اختیار سایرین قرار می‌دادند. در انتفاضه الاقصی دست زنان نسبت به انتفاضه اول بسته‌تر است؛ اگرچه زنان کارهایی گروهی مثل درختکاری و برداشت محصول را انجام می‌دهند یا جلسات دوره‌ای دارند.

نقش‌ها و فعالیت‌های زنان انتفاضه

نقش تعلیمی و تربیتی: یکی از عوامل زنده نگه‌داشته شدن انتفاضه و روشن ماندن چراغ انتفاضه نقش‌های تعلیمی و تربیتی است که زنان فلسطینی ایفا می‌کنند. این زنان با فرهنگ‌سازی و استقبال از شهادت و تقویت روحیه میهن‌پرستی و همچنین تشکیل کمیته‌های آموزشی برای کودکان و نوجوانان، آنان را در جهت گرایش به اسلام

و حفظ میهن و خاک خود تشویق و ترغیب می کنند. بعد از انتفاضه، زنان با شرکت در کمیته‌های مردمی، آموزشی و تبلیغاتی و به دلیل درک عاطفی قوی‌تر جلوتر از مردان در پیشبرد اهداف انتفاضه اقدام کردند. این زنان با وجود همه هراس و نگرانی که هر مادری نسبت به فرزندش دارد تلاش می کنند تا فرزندانشان را مبارزانی در راه وطن تربیت کنند.

نقش اجتماعی زنان: با توجه به تعدد و تداخل امور سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه فلسطین طی انتفاضه، نقش زن اهمیت قابل توجهی پیدا می کند. انتفاضه اولویت‌های زندگی زیستی، فرهنگی و اجتماعی زن جوان فلسطینی را تغییر داده است. این طرز فکر بعضاً او را بیشتر به سوی توکل و معنویات رهنمون بوده است. در زمینه اجتماعی هم انتفاضه تغییرات زیادی بر شالوده خانواده فلسطینی گذاشته است. مهمترین بازتاب آن گسترش همبستگی، یکدلی، یکرنگی و میهن پرستی بین اعضای خانواده و در سطح وسیع در بین ملت و آحاد مردم می باشد. حضور زنان در اجتماعات اسلامی پررنگ تر شده؛ برنامه‌هایی که در اماکن مقدس از جمله مسجدالاقصی برگزار می شود عاملی است برای آگاهی بیشتر بانوان. مشارکت اجتماعی زنان در انتفاضه باعث شد تا زنان و دختران و حتی پیرزنان با سردادن شعار به کمک جوانان بشتابند؛ این مشارکت همین طور روی شخصیت فردی این زنان تأثیر گذاشته و آنان را به اشخاصی صبور و قوی در جامعه تبدیل کرده است. به ویژه خانواده شهدا و همسران و فرزندان آنان که در غم از دست رفتن عزیز خود حتی گریه هم نکرده و با شرح صدر و توکل بر خدا در برابر دشمن اسراییلی ایستادگی می کنند.

نقش سیاسی زنان: شرکت زنان در تظاهرات و راهپیمایی‌ها علیه صهیونیست‌ها در انتفاضه رشد چشمگیری داشته است؛ در این مبارزات اعم از سازمان یافته یا خودجوش، زنان با حضوری چشمگیر با اسراییلی‌ها درگیر شده‌اند و هر روز که از انتفاضه می گذرد تعداد زنانی که توسط صهیونیست‌ها زندانی یا کشته و شهید می شوند، بیشتر می شود. در این بازداشت‌ها و برخوردها، نیروهای اشغالگر صهیونیستی بدون رعایت مسائل اخلاقی و عرفی و قوانین بین‌المللی به زنان فلسطینی تعرض می کنند و حتی در زمان تحقیق و بازجویی زنان فلسطینی را مورد شکنجه و آزار روحی و جسمی قرار می دهند. در زندان‌ها نیز وضعیت زنان بسیار نامساعد است و طبق مقررات کنوانسیون چهارم ژنو در مورد زندانیان سیاسی با آنها برخورد نمی شود. یکی از مسائل آزاردهنده برای زنان جوان فلسطینی این است که آنان را با زنان بدکاره و بدنام اسراییلی و فلسطینی

در یک مکان نگه می‌دارند که شبانه‌روز باید اهانت‌ها و بداخلاقی‌های این افراد را تحمل کنند و حتی برخی اوقات با حمله‌های ناگهانی آنها و کتک کاری مواجه می‌شوند؛ بدون اینکه مقامات زندان برای جدا کردن آنان اقدام بکنند. صهیونیست‌ها حتی زنان زندانی را از غذای بهداشتی هم محروم کرده‌اند و هنگام بیماری داروهای فاسد و تاریخ مصرف گذشته در اختیار آنان قرار می‌دهند. اما موضوعی که جالب توجه و حائز اهمیت است حضور زنان جوان در فعالیت‌های سیاسی است که گروه‌های مبارزاتی مانند زهره الاقهران در یافا یا جمعیت‌های زنان مثل جمعیت همبستگی زنان توسط لولو ابوهدی در سال ۱۹۴۸ تشکیل شد. اتحادیه عمومی زنان فلسطین هم در سال ۱۹۶۵ با استراتژی مبارزه با اشغالگران، زنان را برای شرکت در مبارزات و عرصه‌های سیاسی و اجتماعی آماده می‌کرد.

هدف اصلی و سیاسی اتحادیه زنان فلسطینی تلاش برای ادغام در جنبش آزادی‌بخش فلسطین و سازماندهی فعالیت‌های آنان برای مبارزه با رژیم صهیونیستی و ایجاد دولت مستقل فلسطینی به پایتخت قدس شریف بود. در دوره اشغال کرانه باختری و نوار غزه در ۱۹۶۷ زنان فلسطینی به شعور سیاسی بالایی دست یافتند. در این مدت جنبش‌های سیاسی زنان فعال‌تر شد و در شهرهایی مثل نابلس و رام‌الله کمیته‌هایی از زنان برای کمک به آسیب‌دیدگان تشکیل و در واقع در دهه هفتاد دامنه فعالیت سیاسی زنان گسترده‌تر شد. در همین زمان بود که هیئت‌های زنان فلسطینی برای کمک به فرزندان آوارگان، خدمات آموزشی و بهداشتی ارائه می‌دادند؛ همچنین مراکزی برای سوادآموزی و آموزش خیاطی و در کنار آن آموزش نظامی، چریکی و امدادگری را به راه انداختند. در اوایل دهه هشتاد، جنبش جهاد اسلامی تشکیل شد که شدیداً تحت تأثیر انقلاب اسلامی ایران بود. برجسته‌ترین رهبر این جنبش دکتر فتحی شقاقی بود. از این دوره به بعد، زنان فلسطینی در دلاوری، مقاومت و صبر، ضرب‌المثل می‌شوند. آنان به تعداد زیاد و کرات دستگیر می‌شوند و همین روند، بلوغ و رشد ملی زنان و در نتیجه جامعه را به دنبال دارد.

جنبش زنان اسیر در سال ۱۹۹۶ پیشینه افتخارآمیزی را برای خود کسب کرد. هنگامی که صهیونیست‌ها پس از توافق طابا خواستند عده‌ای از زنان اسیر فلسطینی را آزاد کنند، سایر زنان این پیشنهاد را رد کرده و خواستار آزادی دسته‌جمعی اسرا شدند. این زنان بعد از توافق اسلو افتخاری دیگر را نصیب خود کردند و با شعار «هیچ صلحی بدون آزادی تمامی اسرای فلسطینی صورت نخواهد گرفت»، و به منظور دستیابی به

اهداف خود در آزادی دیگر اسرای زندان‌های اشغالگران زنانی که دارای تحقیقات دانشگاهی هستند، هنگام تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها در اقدامات مبارزاتی شرکت کردند. در انتفاضه الاقصی که از ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۰ آغاز شد، زن فلسطینی با کوله‌باری از تجربه به صحنه آمد، اما این بار با جنبش‌هایی استراتژیک و سازمان‌یافته؛ همچنین از جنبش ملی فلسطین خواست که قوانینی مانند قانون کار، قانون امنیت اجتماعی و قانون تأمین بیمه‌های اجتماعی را وضع کند تا حافظ منافع زنان فلسطین باشد زیرا تدوین چنین قوانینی را به نفع زنان دانسته و آنان را برای مراحل بعدی و ساختن دولت مستقل آماده می‌سازد. مهمترین نقشی که زنان جوان فلسطینی در عرصه سیاسی - نظامی ایفا کرده‌اند شرکت در عملیات استشهادی است.

نقش آموزشی زن جوان فلسطینی

زنانی که دارای تحقیقات دانشگاهی هستند، هنگام تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها در کرانه باختری و نوار غزه دست به تشکیل کمیته‌های آموزشی می‌زنند و به آموزش کودکان و نوجوانان در مساجد و کلیساها می‌پردازند. همچنین کمیته‌های مختلف آموزشی جهت انتخاب مادران با سطوح مختلف تحصیلات تشکیل می‌شود تا بر تدریس مواد آموزشی نظارت داشته باشند. از آنجا که وضعیت رفت و آمد برای دانش‌آموزان دختر بسیار پر مخاطره‌تر است، والدین مانع ادامه تحصیل دختران خود می‌شوند و معلمان زن نیز به دلیل عدم تأمین جانی تمایل کمتری برای تدریس دارند. نرخ بی‌سوادی در میان زنان در طول دهه ۱۹۹۰ در کرانه باختری ۳۲ درصد افزایش یافته که این میزان از سال ۲۰۰۰ بیشتر شده است.

نقش اقتصادی زن جوان فلسطینی

انتفاضه فلسطین اگرچه از بسیاری جهات در راستای اهداف مردم فلسطین و پیروزی انتفاضه پیش می‌رود اما تبعات منفی اقتصادی را نیز بر خانواده‌های فلسطینی تحمیل کرده است و از این رو در این بحران، نقش زن جوان فلسطینی تأثیرات مثبت و شگرفی را به دلیل نوع تفکر او در تقویت بنیه اقتصادی انتفاضه و ادامه آن به همراه داشته است. این نوع همراهی زنان ابعاد مختلفی را شامل می‌شود:

۱. این زنان با جمع‌آوری کمک‌های مالی سایر فلسطینیان به برطرف کردن نیازهای

انتفاضه اولویت های زندگی

زیستی، فرهنگی و اجتماعی زن جوان فلسطینی را تغییر داده است. این طرز فکر بعضاً او را بیشتر به سوی توکل و معنویات رهنمون بوده است

مالی مبارزان و فعالان انتفاضه پرداختند و در تأمین پناهگاه و تهیه خوراک برای نیروهای مقاومت تلاش می کنند. علاوه بر اینکه این زنان به خوبی می دانند که ذخیره مواد غذایی در اردوگاه ها چه مجازات سنگینی را به دنبال خواهد داشت.

۲. پشتیبانی مالی از خانواده های قربانیان انتفاضه از طریق جمع آوری کمک های جنسی و نقدی و اقدام به توزیع آنها در بین خانواده های بی بضاعت و کسانی که املاک خود را طی اشغال چندین ساله فلسطین از دست داده اند.
۳. بیشتر این زنان با کشت حبوبات و سبزیجات در باغچه های منازل خود و ایجاد کارگاه های کوچک تولیدی تا حدی فشار محاصره اقتصادی را کم کرده اند.

نقش نظامی زنان

الف. نقش مستقیم

در این بخش حضور زنان را پایه پای مردان و در خطوط مقدم جنگ و جهاد در کنار مردان و دوشادوش آنها در مبارزه با اشغالگران داریم. این زنان هم در کنار مردان آسیب دیده و پایداری می کنند؛ باید گفت زنان پیش از شکل گیری انتفاضه اول و الاقصی نیز حضور داشته اند اما حضوری کم رنگ یا محدودتر که بعد از انتفاضه الاقصی این تفاوت به خوبی آشکار است.

در تمامی عملیاتی که زنان به طور مستقیم نقش داشته اند چند مورد حائز اهمیت وجود دارد؛ سن تمامی مبارزان زیر ۳۰ سال است؛ ذهنیت نادرستی که اسراییل گمان می برد با از بین بردن نسل اول انقلاب فلسطین، این اشتیاق به بازپس گیری در نسل بعد کم می شود.

پس از گذشت شش ماه از انتفاضه الاقصی زنان فلسطینی وارد مبارزات مسلحانه بر ضد اشغالگران قدس شدند؛ این مشارکت ها عبارت اند از:

۱. حمل اسلحه برای مبارزان فلسطینی؛ در پست های ایست و بازرسی سربازان رژیم صهیونیستی، برخی زنان فلسطینی می توانند اسلحه سبک و مهمات مورد نیاز رزمندگان فلسطینی را از محلی به محل دیگری منتقل کنند. به این دلیل، زنان از غفلت صهیونیست ها به بهترین وجه استفاده کرده و کار انتقال اسلحه و مواد منفجره را برای مبارزان فلسطینی به عهده گرفته اند؛ البته گاهی هم دستگیر یا بازداشت شده اند.

بر اساس آمار منتشر شده از سال ۱۹۹۷ تاکنون ۵۰۰۰ زن فلسطینی توسط اشغالگران بازداشت شده‌اند. بیشتر این دستگیری‌ها بین سال‌های ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۶ است. در انتفاضه الاقصی هم ۱۵۰ زن فلسطینی بازداشت شده‌اند.

۲. عملیات استشهادی؛ محل سکونت اکثر زنان شهادت طلب مناطق اشغالی سال ۱۹۶۷ است که این موضوع نشانگر این است که سیاست‌های اشغالگران و اهانت‌های آنان زنان این مناطق را راغب به انجام عملیات و شرکت در خطوط مقدم می‌کند. مناطق و محل این عملیات‌ها، مناطق اشغالی سال ۱۹۴۸ است. در اکثر این عملیات‌ها، معمولاً از اصل غافل‌گیری بهره می‌برند و ابزارها و ادوات پیشرفته رژیم صهیونیستی هم قادر به کنترل این زنان نیست.

اولین اثر و بازتاب این گونه عملیات‌ها، ایجاد یک جریان فرهنگی در جوامع اسلامی است. زنان فلسطینی با این اقدام خود الگوی مناسبی را برای سایر جوامع اسلامی به وجود آورده‌اند و اگر همواره در خط مقدم جبهه، مردان نقش اول را داشتند، زن فلسطینی نشان داد که زنان نیز می‌توانند در خطوط مقدم جبهه اثرگذار باشند.

توانایی زنان فلسطینی در انجام عملیات استشهادی با قدرت تحرک بالا، اثرات عمیقی بر جامعه آسیایی و مغرب‌زمین گذاشت و برای صهیونیست‌ها روشن ساخت که نه تنها مردان بلکه زنان فلسطینی نیز علاقه‌مند به خاک فلسطین‌اند.

ب. نقش غیر مستقیم زنان

بعد اجتماعی: زن فلسطینی با استحکام بخشیدن به سنگر خانواده و تربیت فرزندان مبارز و جنگجو و ایجاد روحیه شهادت‌طلبی و ایثار در آنان، آتش انتفاضه را روزبه‌روز مشتعل‌تر و گرم‌تر نگه می‌دارد. این زنان در حالی که در خانه‌های خود نشسته‌اند هدف تیر، بمب و موشک صهیونیسم قرار می‌گیرند و اگر آرامش و اعتماد به نفس آنان نبود کانون خانواده‌ها با از دست رفتن اعضای آن از هم گسسته می‌شد.

گروهی از زنان هم به دلیل خویشاوندی بانیره‌های مقاومت تحت تعقیب قرار می‌گیرند و به شهادت می‌رسند. شهید غاده محمود عیشه، دختر جوان ۱۸ ساله‌ای بود از ساکنان شهر جنین که هنگام چیدن زیتون از باغ خود در کنار یک پادگاه هدف گلوله قرار گرفت. بعد فرهنگی: زن فلسطینی با حفظ هویت و فرهنگ خود به مبارزه با صهیونیسم می‌پردازد. این زن با توجه به رویکرد دین و معنویت، دنیاطلبی را در کنار گذاشته است و به رغم سرمایه‌گذاری‌های وسیع و تبلیغات مدرن رژیم صهیونیستی برای نابود ساختن هویت ملی و اسلامی زن فلسطینی، شاهد حضور زنده و آگاهانه زنان فلسطینی

بعد از انتفاضه، زنان با شرکت در کمیته‌های مردمی، آموزشی و تبلیغاتی و به دلیل درک عاطفی قوی‌تر جلوتر از مردان در پیشبرد اهداف انتفاضه اقدام کردند

در مبارزات و توان بالای این زن در گذران امور هستیم. بعد اقتصادی: زن جوان فلسطینی با تحمل بار سنگین فقر و محدودیت و نگهداری از کودکان یتیم و بی سرپرست، باز هم در سازمان‌های امدادرسانی به پرستاری مجروحان می‌پردازد و هیچ دستمزدی را طلب نمی‌کند. سازمان برنامه جهانی غذا اعلام کرد تازه‌ترین تهاجم اسرائیل به مناطق فلسطینی سبب شده تا بسیاری از فلسطینی‌ها شغل خود را از دست بدهند و بار اقتصادی، عدم تأمین معاش و نگهداری از کودکان در این زمان بحرانی باز هم به عهده زن است و ما شاهد حفظ بنیان خانواده و محصولات دست‌ساز خود این زنان برای ادامه حیات و انتفاضه هستیم.

روش‌های آماری

در این پژوهش برای بررسی نقش زنان جوان فلسطینی در انتفاضه الاقصی از آمار توصیفی و استنباطی استفاده می‌شود.

جامعه آماری: جامعه آماری در این تحقیق شامل زنان جوان ۲۰ تا ۴۰ سال از سه اردوگاه یرموک، سبینه و سیده زینب مستقر در کشور سوریه است که حداقل یکی از والدین آنها فلسطینی‌الاصل بوده است.

جمعیت نمونه: در این پژوهش جمعیت نمونه ۳۶۰ نفر از زنان جوان ۲۰ تا ۴۰ سال از سه اردوگاه یرموک، سبینه و سیده زینب است.

روش نمونه‌گیری: نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت دو مرحله‌ای شامل مرحله اول انتخاب خوشه و مرحله دوم نمونه‌گیری تصادفی در داخل هر خوشه است.

در این پژوهش تعداد کل جامعه آماری در سه اردوگاه ۶۰۰۰ هزار نفر بوده که با استفاده از جدول مورگان ۳۶۰ نفر از زنان ۲۰ تا ۴۰ سال در سه اردوگاه مذکور، با توجه به جمعیت هر اردوگاه نمونه‌گیری شده‌اند و در نهایت ۱۸۰ نفر از اردوگاه یرموک، ۱۱۰ نفر از اردوگاه سبینه و ۷۰ نفر از اردوگاه سیده زینب به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند.

ابزار اندازه‌گیری: برای اندازه‌گیری متغیرها در پژوهش حاضر، از پرسشنامه استفاده شده است. قابل ذکر است که برای به دست آوردن شاخص‌های اصلی در هر فرضیه برای طراحی پرسشنامه با تعداد زیادی زنان و مردان فلسطینی ساکن در ایران یا ساکن در کشورهای سوریه، لبنان و اردن نیز مصاحبه صورت گرفت. علاوه بر آن، استفاده از اسناد

و کتب مختلف و مقالات تألیف شده نیز منابع مهمی در گردآوری متغیرها در طراحی پرسشنامه بوده است.

آمار استنباطی

فرضیه شماره (۱): زنان جوان فلسطینی به هنجارها و ارزش‌های انتفاضه الاقصی برای حفظ هویت فلسطینی خود پایبند هستند.

برای بررسی این فرضیه میانگین متغیر حفظ هویت فلسطینی با استفاده از آزمون با عدد ۳ (میانگین‌های پاسخ) مقایسه شد که با توجه به نتایج بررسی‌ها، میانگین متغیر حفظ هویت فلسطینی به صورت معناداری بزرگ‌تر از ۳ است که بدین صورت فرضیه شماره یک (حفظ هویت فلسطینی) تأیید می‌شود.

میانگین رتبه	سؤال‌ها
۶/۸۸	تشویق به ازدواج و فرزندآوری
۶/۶۰	نوع پوشش در حفظ هویت
۷/۵۲	تقدس پرچم فلسطین
۷/۴۵	تقدس خاک فلسطین
۷/۲۵	حفظ زبان و گویش فلسطینی
۷/۵۹	تلاش در تربیت کودک برای فلسطینی ماندن
۲/۶۶	تبعیت از خانواده
۲/۵۶	امید به بازگشت
۲/۹۰	مجبور به تحمل
۳/۵۸	تضعیف احساس مادرانه

جدول (۱)

با توجه به جدول شماره ۱ ملاحظه می‌شود که سؤال «تلاش در تربیت کودک برای فلسطینی ماندن» دارای بزرگ‌ترین میانگین رتبه و «امید به بازگشت» دارای کوچک‌ترین میانگین رتبه در سؤالات مربوط به عامل حفظ هویت فلسطینی است.

فرضیه شماره (۲): زنان جوان فلسطینی از جنبه اقتصادی در انتفاضه الاقصی شرکت می‌کنند.

برای بررسی فرضیه اقتصادی میانگین متغیر اقتصادی با استفاده از آزمون با عدد ۳ (میانگین گزینه‌های پاسخ) مقایسه شد که نتایج بررسی نشان می‌دهد میانگین متغیر اقتصادی به صورت معناداری کوچک‌تر از ۳ است و نشان دهنده آن است که زنان جوان فلسطینی از بعد اقتصادی در انتفاضه الاقصی شرکت فعال ندارند که این واقعیت با توجه به پایین بودن درآمد شخصی آنان توجیه‌پذیر است.

درصد	تعداد	درآمد شخصی
۳۱/۹	۱۱۵	۰
۳۱/۱	۱۱۲	کمتر یا مساوی پنج هزار
۹/۲	۳۳	پنج هزار تا هشت هزار
۱۳/۱	۴۷	هشت هزار تا ده هزار
۱۴/۷	۵۳	بیشتر از ده هزار
۱۰۰/۰	۳۶۰	کل

جدول (۲)

فرضیه شماره (۳): مشارکت زنان جوان فلسطینی در فعالیت‌های سیاسی به منظور پیشبرد اهداف انتفاضه الاقصی است.
در این مورد جدول فراوانی به صورت زیر آورده می‌شود:

درصد	تعداد	هدف از شرکت در انتفاضه
۱۲/۵	۴۵	رسیدن به آزادی فردی
۸۵/۰	۳۰۶	آزادی فلسطین
۲/۵	۹	پیشبرد اهداف فلسطین
۱۰۰/۰	۳۶۰	کل

جدول (۳)

با توجه به نتایج جدول فوق ملاحظه می شود که بیشترین درصد افراد، هدف از شرکت در انتفاضه را به منظور آزادی فلسطین در نظر می گیرند.
 فرضیه شماره (۴): اعتقادات دینی زنان جوان فلسطینی در میزان حمایت و مشارکت آنها از اهداف انتفاضه الاقصی مؤثر است.

درصد	تعداد	خواندن نماز در مساجد در طول ماه
۱۱/۴	۴۱	۰
۳۹/۶	۱۴۲	یک بار
۱۳/۴	۴۸	دو بار
۱۰/۶	۳۸	سه بار
۲۵/۱	۹۰	چهار بار
۱۰۰/۰	۳۶۰	کل

جدول (۴)

چنانکه جدول فوق نشان می دهد اکثریت زنان جوان فلسطینی در طول ماه برای اقامه نماز به مسجد می روند و همچنین با توجه به جدول شماره (۵) ملاحظه می شود که اعتقادات دینی زنان جوان فلسطینی در حمایت و مشارکت آنها از انتفاضه مؤثر است.

درصد	تعداد	اعتقادات دینی
۸۸/۱	۳۱۷	نماز
۸۵/۸	۳۰۹	روزه
۸۴/۴	۳۰۴	خمس و زکات
۸۷/۲	۳۱۴	جهاد در راه مقابله با ظلم
۸۸/۶	۳۱۹	فدا کردن جان و مال و فرزند
۸۲/۸	۲۹۸	پوشش اسلامی
۸۳/۹	۳۰۲	صله رحم در اعیاد قربان و فطر

اعتقادات دینی	تعداد	درصد
مشارکت در نماز اعیاد فطر و قربان	۲۹۲	۸۱/۱
سایر	۴	۱/۱
همه موارد	۳۰۷	۸۵/۳

جدول (۵)

سؤالها	میانگین رتبه
اعتقاد به یاری خدا در امور روزانه	۲/۵۲
شاهد کمک خدا در مشکلات	۲/۸۷
خواندن نماز	۲/۸۱
شرکت در نماز عید	۱/۸۰

جدول (۶)

فرضیه شماره (۵): حضور مستقیم زنان جوان فلسطینی در جبهه‌ها به منظور مشارکت و حمایت از انتفاضه الاقصی است.

تقویت در روحیه مبارزه با انجام عملیات استشهادی توسط زنان	تعداد	درصد
خیلی مخالفم	۳	۰/۸
مخالفم	۱۲	۳/۳
بی نظر	۷۳	۲۰/۳
موافقم	۱۱۳	۳۱/۴
خیلی موافقم	۱۵۹	۴۴/۲
کل	۳۶۰	۱۰۰/۰

جدول (۷)

با توجه به جدول شماره (۷) بیشترین درصد مربوط به گزینه خیلی موافقم است.

درصد	تعداد	حاضر به شرکت در عملیات استشهادی به قیمت جان
۱/۱	۴	خیلی مخالفم
۱/۴	۵	مخالفم
۲۵/۸	۹۳	بی نظر
۲۳/۶	۸۵	موافقم
۴۸/۱	۱۷۳	خیلی موافقم
۱۰۰/۰	۳۶۰	کل

جدول (۸)

با توجه به جدول شماره (۸) بیشترین درصد مربوط به گزینه خیلی موافقم است.

میانگین رتبه	سؤالها
۲/۱۷	حمل سلاح
۱/۹۷	شرکت در عملیات استشهادی
۲/۱۰	شرکت در صفوف مقدم جبهه
۴/۳۹	تقویت روحیه مبارزه با انجام عملیات استشهادی توسط زنان
۴/۳۸	حاضر به شرکت در عملیات استشهادی به قیمت جان

جدول (۹)

با توجه به نتایج حاصل از جدول های فوق ملاحظه می شود که زنان جوان به لحاظ اعتقادی مایل به شرکت و حضور مستقیم در جبهه هستند.

فرضیه شماره (۶): مشارکت غیر مستقیم زنان در پشت جبهه ها به منظور مشارکت و حمایت از انتفاضه الاقصی است.

درصد	تعداد	علت حمایت از انتفاضه الاقصی
۷/۰	۲۵	رسیدن به آزادی فردی
۶۴/۵	۲۳۱	آزادی فلسطین
۲۸/۵	۱۰۲	پیشبرد اهداف فلسطین
۱۰۰/۰	۳۵۸	کل

جدول (۱۰)

با توجه به جدول شماره (۱۰) ملاحظه می شود که بیشترین درصد افراد، علت حمایت از انتفاضه را آزادی فلسطین دانسته اند.

میانگین رتبه	سؤالات
۲/۴۶	تأمین آذوقه و لباس برای رزمندگان
۲/۷۰	نگهداری از خانواده و کودکان رزمندگان و خانواده شهدا
۳/۵۷	همدردی و همدلی با خانواده رزمندگان و شهدا و زندانیان
۳/۱۷	رسیدگی مالی به خانواده رزمندگان، شهدا و زندانیان
۳/۱۰	دادن خون برای مجروحان

جدول (۱۱)

با توجه به جدول شماره (۱۱) مشخص می شود که همدردی با خانواده های رزمندگان و شهدا دارای بیشترین رتبه و تأمین غذا و لباس برای رزمندگان کمترین رتبه را داراست و در هر حال مشارکت غیر مستقیم زنان جوان فلسطینی در پشت جبهه ها قابل توجه است.

فرضیه شماره (۷): زنان در انتفاضه و خصوصاً انتفاضه الاقصی مشارکت اجتماعی دارند.

درصد	تعداد	عضویت در تشکل اجتماعی
۶۲/۸	۲۲۶	خیر
۳۷/۲	۱۳۴	بله
۱۰۰/۰	۳۵۸	کل

جدول (۱۲)

با توجه به جدول فوق ملاحظه می شود که درصد بیشتری از افراد، عضو تشکل های اجتماعی نیستند.

درصد	تعداد	شرکت در انجمن های خیریه
۴۵/۶	۱۶۴	خیر
۵۴/۴	۱۹۶	بله
۱۰۰/۰	۳۵۸	کل

جدول (۱۳)

با توجه به جدول فوق ملاحظه می شود که درصد بیشتری از افراد در انجمن های خیریه شرکت می کنند.

درصد	تعداد	نقش در تشکل
۳۵/۶	۱۲۸	عضو عادی
۴/۴	۱۶	رئیس یا مدیر
۶۰/۰	۲۱۶	هیچکدام
۱۰۰/۰	۳۵۸	کل

جدول (۱۴)

با توجه به جدول فوق ۳۵/۶ درصد از افراد عضو عادی، ۴/۴ درصد مدیر یا رئیس و ۶۰ درصد هیچ عضویتی در تشکل ها ندارند.

نتیجه گیری

با توجه به نتایج مصاحبه‌ها در این پژوهش:

- زنان جوان به نقش تعلیم و تربیت در بازگشت به سرزمین فلسطین به عنوان عامل مؤثر و حائز اهمیت اشاره کرده و نقش زنان را مؤثرتر از سایر نهادها و افراد در این زمینه می‌دانستند.
- به نظر می‌رسد میل به بازگشت در میان زنان جوان فلسطینی ساکن کشور سوریه، دغدغه‌ای همه‌گیر در سایر اردوگاه‌ها نیز باشد که در مقاله نبیل محمود السهلی هم به این مطلب اشاره شده است.
- زنان جوان فلسطینی از لحاظ اجتماعی، در وضعیتی مشابه با شهروندان سوری در کشور سوریه هستند و به دلیل سکونت طولانی بعد از سال‌های ۱۹۵۶، به نوعی شهروند این کشور محسوب شده و روند عادی زندگی اجتماعی خود را مثل سایر مردم این کشور دارا هستند.
- با استفاده از نتایج آماری، مطالعه مقالات، مصاحبه‌ها و تحقیقات میدانی در مجموع، نتایج زیر در این پژوهش دریافت می‌شود:

نهضت فلسطین از منظر هویت فلسطینی

در این منظر شاهد نقش عمده و گسترده زنان در بعد فرهنگی و در حد بسیار بالایی هستیم؛ علاوه بر شاخص‌هایی که در زمینه فرهنگی و حفظ هویت فلسطینی در پرسشنامه مطرح شد، به نقش ادبیات کلامی، داستانی، اشعار حماسی و آثار هنری در تقویت و تداوم روحیه مبارزه و تلاش برای بازپس‌گیری خاک فلسطین می‌توان اشاره کرد. برای مثال هنرمندانی از جمله ناجی‌العلی کاریکاتورست و عبدالحی مسلم برجسته‌ساز و مجسمه‌ساز، در آثار هنری خود زنان، همسر و فرزندان خود را به سوی جبهه و شهادت بدرقه می‌کنند؛ همچنین در اشعار محمود درویش و عبدالرحمن بارود و سمیح القاسم نیز نکات مختلفی در مورد هویت فلسطینی و مبارزه گفته شده است که در مقاله خانم نرگس گنجی هم به این موارد اشاره شده است.

از مهمترین نکاتی که بیشتر پاسخگویان به آن اشاره می‌کردند حفظ آداب و رسوم اصلی سرزمین فلسطین بود. در کتاب *زندگی مردم فلسطین* نوشته ادوارد سعید هم با ذکر مصادیق مختلف از جمله دوخت لباس‌های سوزن‌دوزی شده محلی فلسطین، پخت شیرینی محلی با نام «سیم سیم»، میهمان‌نوازی زنان و... به این فرهنگ غنی اشاره شده

زن جوان فلسطینی با تحمل است. در پایان این قسمت می توان گفت فرهنگ و حفظ بار سنگین فقر و محدودیت هویت فرهنگی نه تنها در انتفاضه الاقصی در فلسطین بلکه و نگهداری از کودکان یتیم در تداوم حیات ملت ها در اقصی نقاط دنیا عاملی تأثیر گذار و بی سرپرست، باز هم در سازمان های امداد رسانی و مهم است.

به پرستاری مجروحان می پردازد و هیچ دستمزدی را طلب نمی کند

نهضت فلسطین از منظر سیاسی

در بعد سیاسی هم شاهد حضور زنان در طول دو انتفاضه

هستیم. اگر حمایت های زنان در مراحل پشتیبانی و همراهی با مبارزان در پشت جبهه ها نبود، این تداوم نیز مسلماً دچار خلل می شد. اگر چه این زنان از بعد سیاسی در انتفاضه مشارکت فعال ندارند، اما این مشارکت نیز در سطح کلان مسلماً تفاوت های چشمگیری نسبت به جامعه نمونه داشته است. شاهد این مدعا تداوم این انتفاضه و ادامه مبارزه برای بازگشت به خاک فلسطین است. در مقاله حسنیه اصلاح جاد هم که یکی از اساتید دانشگاه بیرزیت در فلسطین است، به حیات سیاسی زنان در رشد و گسترش جنبش ملی فلسطین اشاره شده است. همچنین در مقاله فریال الشیخ سلیم، مدیر مرکز آمار و داده های اجیال - لبنان به نقش زنان در احزاب و تحریکات سیاسی اشاره شده است. علاوه بر موارد ذکر شده، برای مثال در جنگ میان ایران و عراق نیز اگر حمایت و پشتیبانی زنان در پشت جبهه ها و مشارکت های سیاسی آنها در هنگام جنگ و پس از آن نبود، شاید کشور وضعیت فعلی را نداشت. به نظر می رسد در صورت عدم حمایت زنان از سیاست کشور با توجه به نقش این قشر در خانواده ها و در سطح کلان جامعه، روند حرکت جوامع سیری نزولی داشته باشد.

نهضت فلسطین از منظر اقتصادی

برای بررسی شاخص ها در مورد مشارکت اقتصادی زنان جوان، مقالات مختلفی مورد مطالعه قرار گرفته است که همه آنها فرضیه مشارکت و نقش اقتصادی زنان در انتفاضه را تأیید می کنند.

در تحلیل پرسشنامه و انجام مصاحبه، این نتیجه حاصل شد که زنان در صورت شرایط بحرانی علاقه مند به کمک های مالی هستند اما در وضعیت فعلی این لزوم احساس نمی شود؛ یا افرادی که لزوم را احساس می کنند و کمک مالی به انتفاضه دارند درصد کمی از جامعه نمونه را تشکیل می دهند.

با توجه به این مطلب که جامعه آماری مورد مطالعه، زنان جوان ساکن در سه اردوگاه یرموک، سبینه و سیده زینب بودند و در حال حاضر خانواده آنها حدود ۴۰ یا ۵۰ سال است که در این اردوگاه‌ها در کشور سوریه ساکن‌اند، به نوعی شهروند سوری به حساب می‌آیند و شاید دغدغه‌های نسل اول انتفاضه را ندارند و شرایط زندگی نیز تفاوت‌های بسیاری کرده است. برای مثال در مقاله‌ای پیرامون اقتصاد زنان انتفاضه، عبدالقادر یاسین از استفاده زنان از هیزم برای گرما و نمک‌سود کردن یاد کرده است؛ در حالی که این وضعیت در حال حاضر در سه اردوگاه مورد بررسی دیده نمی‌شود؛ اگر چه در اردوگاه‌های لبنان هنوز وجود دارد.

در مقاله محمود عبدالسلام کریم نیز به نقش اقتصادی زنان و حمایت این قشر از اهالی روستاها و اردوگاه‌ها اشاره شده است.

در نهایت می‌توان زنان جوان را از نظر مشارکت اقتصادی به انتفاضه با توجه به شاخص‌های این پژوهش به سه دسته تقسیم کرد:

۱. زنان جوانی که وضعیت فعلی را (از نظر سیاسی) شرایط بحرانی نمی‌دانند و در نتیجه کمکی به انتفاضه ندارند.

۲. زنان جوانی که به انتفاضه کمک مالی می‌کنند.

۳. زنان جوانی که علاقه‌مند به کمک مالی هستند اما توانایی مالی ندارند.

نهضت فلسطین از منظر مذهب و ایدئولوژی

در بررسی دیدگاه ایدئولوژیک و مذهبی با استفاده از نظر ملوچی مبتنی بر شکل‌گیری هویت جمعی و توماس گرین که معتقد است ایدئولوژی در بسیج جنبش‌های اجتماعی مؤثر است و به آن مشروعیت و استمرار می‌بخشد، در انقلاب فلسطین هم به نوعی این ایدئولوژی و تفکر مذهبی را به عنوان عاملی در تداوم انتفاضه و مبارزه شاهد هستیم. با توجه به نگاه اسلام و قرآن به دفاع و جهاد و موضع‌گیری‌های علمای عرب از جمله شیخ عکرمه صبری مفتی فلسطین و شیخ نصر فرید مفتی مصر و بسیاری دیگر از بزرگان و بالاخص امام خمینی (ره) در طول جنگ ایران و عراق، انگیزه‌های دینی و تقیدات مذهبی را عاملی تأثیرگذار در تداوم انقلاب‌ها و به خصوص انقلاب فلسطین می‌دانیم. مارتین کرامر در کنفرانس بین‌المللی انقلاب و تشیع که در مرکز مطالعات استراتژیک دانشگاه دایان وابسته به دانشگاه تل‌آویو برگزار شد، در بخشی از نوشته خود بیان می‌کند که امام خمینی با تأکید بر این عقیده شیعه که امام حسین (ع) آگاهانه به استقبال مرگ

شتافت، شهادت عمدی را نیز مشروع می‌داند.

نهضت فلسطین از منظر اجتماعی

در بعد اجتماعی با اشاره به نظریه ارزش‌ها از اسملسر، که معتقد است ارزش‌هایی که افراد برای خود دارند راهنمای آنها در حرکات اجتماعی آنهاست و در شرایط فشار به شکل ساختارهای خاصی به رفتار اجتماعی شکل می‌دهد؛ همچنین با اشاره به عقیده جانسون مبینی بر این مطلب که وقتی افراد به ارزش‌های آرمانی مورد نظر خود در جامعه اطراف خود دست پیدا نکنند، جامعه از حالت تعادلی خارج می‌شود؛ در تعریف تحول داخلی در نظام اجتماعی معتقد است که تغییر تفکرات و بینش‌ها، تحول در ساخت و محیط اجتماعی را نیز به همراه خواهد داشت. در مجموع می‌توان بیان کرد که در انقلاب فلسطین هم ما شاهد مواردی از این نظریات هستیم که به نظر می‌رسد مشارکت زنان جوان در انتفاضه اول و الاقصی ناشی از این عوامل است:

۱. ارزش‌هایی که جامعه فلسطین و بالاخص زنان جوان معتقد به آن هستند. (جهاد در مقابل ظلم)

۲. عدم دستیابی و دسترسی جامعه فلسطین به ارزش‌ها و اهداف آرمانی خود از جمله دوری از خاک فلسطین و تلاش برای رسیدن به عوامل فوق باعث مشارکت اجتماعی زنان برای ادامه انتفاضه الاقصی شده است.

